

'הקטר חלבים ואיברים' – הקטרת העונג לקב"ה...

א. מצוות עשה של 'אכילת הזבח' עליה נתרנה ברכה מיוחדת לכהנים האוכלים הקרבן

רע"ב על מסכת פסחים פרק י משנה ט ... ברכת הזבח, אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח. וזבח האמור כאן הוא חגיגת יום ארבעה עשר...

ב. ע"י אכילתם נמנע איסור 'נותר' ומקיימים הלאו!

והנפקא מינה

- ה'עשה' שהוא מדיני 'קרבן' וחיובים הכהנים לאוכלו 'למשחה ולגדולה' ולא 'חי' [אחרת איננו יוצא ידי חובתו] מצוותו רק 'ביום'!
- אבל אכילתו 'למניעת הנותר' – אפשר גם בלילה, כדי שלא יהא 'נותר' עד הבוקר.

מבאר הרב – שכך גם באכילת מזבח:

- 'מצוות עשה' של עבודת ההקטרה מדין 'קרבן' חייבת להיעשות דווקא 'ביום'
- אבל הקטרתם 'בלילה' בשביל לשלול ה'לא תעשה' של נותר – לא חייבת להיות 'ביום'!

עפי"ז תובן שיטת הרמב"ם:

הכלל 'אין כח ביד חכמים להגביל מה שהתורה התירה במפורש' – הוא רק כשמדובר על 'עשה' חיובי [אז א"א להגבילו] – אבל כאשר התורה איננה מחייבת להקריבו עד הבוקר – אלא התירה למנוע 'לא תעשה' של נותר, יכולים חכמים להגביל היתר' רק עד חצות.

רש"י ברכות דף ב/א

אם כן למה אמרו חכמים עד חלות – בקריאת שמע ובאכילת קדשים [ולא בהקטר חלבים ואיברים]: כדי להרחיק אדם מן העבירה – ואסרום באכילה קודם זמנו, כדי שלא יבא לאכילתו לאחר עמוד השחר ויתחייב כרת... והקטר חלבים דקתני הכא לא אמרו בו חכמים עד חלות כלל.

לשיטת רש"י נשתנה דין הקטר חלבים ואיברים, בו לא גזרו חכמים 'עד חצות' [חולק על הרמב"ם]

וטעמו: כל שמפורש בתורה שמוחר 'כל הלילה עד הבוקר' – אין חכמים יכולים לגזור הגבלתו 'עד חצות'!

שואל הרב:

אבל יקשה על הרמב"ם – שמוכח שגם הוא סובר כלל זה – מדוע א"כ סבור הוא שב'הקטר חלבים' גזרו חכמים, אע"פ שמפורש בקרא 'כל הלילה עד הבוקר'?

נאמר בפרשת צו:

ספר ויקרא פרק ז

(יח) וְאִם הָאָכַל יֵאָכַל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמֶיךָ וְגו'

ואיתא בזבחים דף יג/ב

ת"ל ואם האכל יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח...

השוו 'אכילת מזבח' ל'אכילת אדם' [הכהנים] גם באכילת הכהנים ישנם שני דינים שונים:

ספר ויקרא פרק ו

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) צו אֶת אֶהָרֹן וְאֶת בְּנָיִו לֵאמֹר זֹאת תִּזְכֹּרְתָּ הָעֹלָה הַזֹּאת הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַפֶּקֶד וְגו'...

רש"י על ויקרא פרק ו פסוק ב

זאת תזכור העולה וכו' – הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כקר כל הלילה

משנה ברכות דף ב/א

... ולא זו בלבד אמרו אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר הקטר חלבים ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר וכל הנאכלים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה:

רמב"ם - הלכות מעשה הקרבנות פרק ד

(א) כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום שנאמר ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם... (ב) כל שקרבו מתיריו ביום מעלין אותו על המזבח כל הלילה כיצד זבחים שנזרק דמם ביום מקטירין אימוריהן בלילה עד שיעלה עמוד השחר... וכדי להרחיק מן הפשיעה אמרו חכמים שאין מקטירין האימורין ואיברי העולה אלא עד חצות הלילה:

ונמצא שלדעת הרמב"ם גזירת 'עד חצות' כוללת גם 'הקטר חלבים ואיברים'

יוֹם וְלֵילָה בְּמִצְבוֹ שֶׁל הָאָדָם:

יוֹם

כאשר מאיר אצל האדם 'אור אלוקי'
עד שהוא מרגיש אלוקות
גם תענוגיו בענייני הרשות ('חלב')
מקריבם קרבן להשם 'בכל דרכיך דעהו'

לילה

כאשר איננו מרגיש 'אור אלוקי' בנפשו
ועליו להלחם על שלילת התאוות
לא רק בדברי הרשות
אלא אפילו בענייני אלוקות וקדושה
הוא נאבק לשלול 'תענוגו-האישי'
שיהא לימודו 'לשמה' ולא למען ה'שכליות'

וההבדל ביניהם הוא:

[אך שבשני המצבים הוא מקריב את ה'חלב']

במצב של יום [איתהפכא]
'חלב' [התענוג] שלו הופך להיות 'קרבן חיובי'
לא רק העונג בתומ"צ שמעלהו לקדושה
אלא אפילו ענייני הרשות – כל תענוגו הופך ל'מצוה'

במצב של לילה [איתהפכיא]
איננו יכול להפוך 'תענוגו' לעניין חיובי של קדושה
עבודתו היא רק לשלול ולשבור את תענוגיו האישיים
שלא ייהפכו להיות 'נותר' – 'מיתר'
אעפ"כ ישנה מעלה ב'איתהפכיא':
יִלָּא יִלֵּין חֶלֶב חֲגִי
שבזכותה מגיעים ליעד בוקר'

ומהו המודד

אם תענוגו מאהבת עצמו או מאהבת השם?

רמב"ם הלכות תשובה פרק י'
(ו) דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה נקשרת
בלבו של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי ויעזוב
כל מה שבעולם חוץ ממנה!!!

עניין החיובי ב'הקטרת התענוג'
הוא בתחום ה'יום' [בענייני קדושה]

כי ב'לילה' בענייני חולין ורשות
פשיטא שיש לשלול את תענוגיו הגשמיים
אחרת הם יהיו 'נותר'
אלא אפילו בענייני קדושה שהם מצוה חיובית
היה מקום לטעות
שמאחר ועסוק בתורה הקדושה – מה רע שיהיה לו תענוג
בחיידושיו בתורה?
לכן מדגישים לו:
שבשעת הרגש-תענוג עצום מחידושו התורני

עליו להקריב את 'תענוגו' למען השם
ובפרט אם אין רעיונו הולם את דברי הראשונים
שייוותר על 'חדשנותו' למען 'אמיתתה' של תורה
ע"ד הצחות:
ראש ישיבה א' שלא הי' חושש לומר חידוש
שאינו מתאים לדברי הראשונים והאחרונים
אמר פעם:

אינני אשם בכך כי לו הייתי נולד אז בזמנם,
הייתי גם אני בין הראשונים ולכל הפחות בין
גדולי האחרונים וממילא יכולני גם עתה
לחלוק על רבריהם שהרי אינני צריך לסבול
בגלל המלאך הממונה על אוצר הנשמות
שהתעצל והוריד את נשמתו כאיחור של כמה
מאות שנים ...

ההשתקפות

בעבודת הקרבנות בנפש האדם

ידועה דעת הרמב"ן מה טעם מתכפר האדם
בהקרבת הבהמה? כי עליו להרגיש שכל
הנעשה בבהמה היה אמור להיעשות בו בנפשו

'חלב' מסמל תענוג, שהוא 'מדשן עצם'.
מורה לנו התורה: 'כל חלב להויה!'
יש להקריב את התענוג שלנו לקב"ה

היה אפשר לטעות שרק בדברי הרשות
יש למסור ה'תענוג' לה'
ולעשותם 'כאילו כפאו שד'
אבל בענייני קדושה:
מה איכפת לן שיעשם מתוך תענוג? אדרבה!

על כך באה ההוראה:
שגם קרבנות קדושים שאכילתם מצוה
אין לאכלם בטרם הוקטר חלבם!

אמנם מצוה צריכה להיעשות
לא מהכרח ואיתכפ"א – אלא מתוך אהבה
אבל ההדגשה היא
שיתענג מעצם קיום רצון בוראו
ולא מצד תענוג ההישגים-האישיים שלו
או 'על מנת לקבל פרס' כי אז הוא 'עובד את עצמו'

ואף שיודעה שיטת ה'אגלי טל':
שאין לאסור תענוג מלימוד התורה
אדרבה! חשוב ליהנות ממנו
ולא ללמוד רק ב'קבלת עול' בלבד!

ואין זה סותר למשנה מסכת אבות פרק ד'
... הָא לְמַדָּתָּ, פֶּל הַנְּהִינָה מְדַבְּרֵי תוֹרָה, נוֹטֵל
חֲזִיו מִן הָעוֹלָם: (כי שם הפירוש הוא 'הפוד!') ...